

Motion till riksdagen 2023/24:67

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Förebyggande av våld och sociala problem för barn och unga

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	2
3 Inledning	2
4 Punktsprogram för förebyggande sociala åtgärder	3
5 Förebyggande insatser för att minska placeringar	5
6 Normkritiskt arbete	7
7 Stärkt samverkan mellan socialtjänst och skola	7
8 Ökad tillgänglighet och tillit	8
9 Handlingsplan mot barnfattigdom	10

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram ett punktprogram för förebyggande sociala åtgärder och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör förtydliga kommunernas uppdrag att utöka förebyggande insatser särskilt för att minska antalet placeringar av barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till implementering av modellen En kommun fri från våld, eller liknande modeller som syftar till att förändra destruktiva normer och värderingar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge kommunerna i uppdrag att utveckla förebyggande insatser inom förskolor, skolor och fritidsverksamheter för ett aktivt normkritiskt arbete mot våld och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge kommunerna i uppdrag att utveckla förebyggande insatser inom idrottsrörelsen för ett aktivt normkritiskt arbete mot våld och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge kommunerna i uppdrag att inrätta skolsociala samverkansteam med socialpedagoger och socionomer/familjebehandlare vid samtliga högstadieskolor i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdraga åt kommunerna att öka tillgängligheten med en första linjens socialtjänst och ett utbud som möter familjers behov i syfte att tidigt motverka risken för en negativ utveckling och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag till kommunerna att arbeta mer aktivt för att öka familjers tillit till socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdraga åt socialtjänsten att utforma stöd lokalt i syfte att främja samverkan med andra, t.ex. förskola, skola och föreningsliv, och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag utifrån SOU 2022:70 och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utarbeta en nationell handlingsplan mot barnfattigdom och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Som en konsekvens av en ökande ojämlikhet och ett djupt rotat klassamhälle lever många barn och unga i social utsatthet i Sverige. Samhället brister i att förse alla med en bra bostad, en väl fungerande skola, en meningsfull fritid, en säker vård och goda möjligheter till arbete. Vid sidan av dessa strukturella och förutsättningslösa rättigheter krävs sociala insatser. Vänsterpartiet vill att alla barn och unga ska ha samma möjligheter till

en bra uppväxt, där kriminalitet inte ses som en lösning på ens tillvaro och där samhället ska kompensera för det som behövs. All form av utsatthet ska så långt det går förebyggas, men när problem uppstår ska skydd och stöd komma barn till gagn med ett sammanhållet samhälles fulla styrka. Ingen ska lämnas ensam.

Socialtjänstens medarbetare utför i många fall ett arbete långt utöver vad som kan förväntas på en individuell nivå, ändå räcker inte verksamheten till. Den ständiga resursbrist som socialsekreterare arbetar utifrån – dels p.g.a. en underfinansierad välfärd, dels p.g.a. att vara en nedprioriterad del av välfärden – leder till att det inte är möjligt att leverera den sociala service som regler, bestämmelser, och i vissa fall lagar, har stipulerat. Samhällets resurser måste prioriteras på drastiskt andra sätt för att socialtjänstens arbete ska nå ut i samhället utifrån den intention som finns. Se därför Vänsterpartiets budgetmotion för 2024 (2023/24:V700) som kraftigt vänder sig emot nedskärningarna i välfärden.

4 Punktsprogram för förebyggande sociala åtgärder

Sociala åtgärder måste på allvar prioriteras av politiken för att bemöta och bekämpa ojämlikheten mellan barn och unga i Sverige. Det gäller utan tvivel i relation till repressiva åtgärder med hårdare tag som ständig ledstjärna, varigenom politiken som bäst sträckt sig till att ta fram brottsförebyggande åtgärder – förebyggande sociala åtgärder lyser däremot med sin frånvaro. Samtidigt hittas problematiken även inom de verksamheter som redan i dag ska arbeta förebyggande genom sociala insatser men som av resursbrist inte mäktar med det för att kunna utföra mer akut arbete. Det gäller inte minst socialtjänsten själv, men även primärvården prioriterar ständigt bort det förebyggande arbetet för att klara av det mest akuta, även om det egentligen ingår i verksamhetens uppdrag.¹

Redan i juni 1996 presenterade regeringen det nationellt brottsförebyggande programmet Allas vårt ansvar.² Syftet var att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och uthålligt förebyggande arbete inom alla samhällssektorer. Bland annat kunde Brottsförebyggande rådet (Brå) då konstatera att både statliga myndigheter och kommuner ofta hade bristande kunskaper om brottsförebyggande arbete, vilket medförde att dessa frågor inte prioriterades i tillräckligt hög utsträckning, och det identifierades ett behov av ett utvecklat nationellt stöd, inte minst till kommuner.

2015 tog regeringen initiativ till en brottsförebyggande satsning i flera steg och i likhet med programmet Allas vårt ansvar samlades i det nya programmet Tillsammans mot brott³ regeringens ambitioner och målsättningar för det brottsförebyggande arbetet inom olika politikområden. Programmet skulle bidra till att öka kunskapen om brottsförebyggande arbete och stimulera utvecklad samverkan mellan berörda aktörer.

Det angavs i Tillsammans för brott att de brottsförebyggande frågorna skulle få en mer framskjuten plats i samhället, och på lokal nivå benämndes kommunerna vara en nyckelaktör i det brottsförebyggande arbetet, men även många statliga myndigheter utanför rättsväsendet beskrevs kunna påverka brottsligheten, både nationellt och på det

¹ Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2023) *Ordnat för omställning? – Utvärdering av omställningen till en god och nära vård: delrapport*.

² Ds 1996:59.

³ Skr. 2016/17:126.

lokala planet. Även näringslivets roll skulle uppmärksammas och förstärkas och civilsamhällets kunskap och erfarenhet skulle tas tillvara i högre utsträckning, liksom att forskares delaktighet behövde öka i syfte att få till ett kunskapsbaserat arbete.

Vidare stod i programmet att tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet lönar sig på många sätt. Om barn och unga som bryter mot sociala normer och regler får stöd så tidigt som möjligt minskar risken för allvarlig problematik eller kriminalitet senare i livet. Föräldraskapsstöd och förebyggande arbete inom mödra- och barnhälsovård, förskola och skola gör att riskfaktorer kan upptäckas tidigt. Åtgärder som syftar till att upptäcka risker för eller förekomst av t.ex. våld eller missbruk utgör också viktiga delar i ett brottsförebyggande arbete. I programmet angavs även att regeringen ska verka för att föräldrar och andra vuxna som är betydelsefulla för barn och unga i riskzonen för att hamna i kriminalitet involveras och får stöd och hjälp inom ramen för de identifierade brottsförebyggande aktörernas arbete, att skolor och huvudmän inom skolväsendet utvecklar sitt förebyggande arbete mot mobbning, diskriminering och annan kränkande behandling och med att skapa trygga skolmiljöer, att sociala insatsgrupper eller motsvarande individuellt riktad samverkan utvecklas till stöd för unga som har begått brott, att arbetet med att minska tillgången till alkohol och droger ges fortsatt hög prioritet, att insatserna för att individer ska lämna kriminella eller extremistiska grupperingar utvecklas, att det utvecklas fler insatser mot våldsutövare på nationell och lokal nivå och att insatserna för att motverka återfall i brott utvecklas och förstärks.

Det konstaterades också att motverka brottslighetens grundorsaker till stor del handlar om att skapa en god välfärd för alla. Att det handlar om ekonomisk trygghet, men också om att rättvist fördela livschanser och skapa förutsättningar för människor att på lika villkor välja väg i livets olika skeden, samt att rätten till en trygg barndom och en trygg uppväxt utan droger och våld kanske är det mest centrala. Senare i livet handlar det om rätt till utbildning och arbete, och möjligheter att utvecklas i sitt arbete. Det handlar även om en god boendemiljö som är trygg och säker. Ett ojämlikt samhälle med stora sociala och ekonomiska orättvisor kan utgöra en grogrund för brottslighet. Därmed kan merparten av alla välfärdsinsatser i någon mån sägas ha brottsförebyggande effekter.

Trots att allt ovanstående alltså är väl känt sedan tidigare präglas dagens debatt av ökade krav på repressiva åtgärder. Av de röster som höjs från professionen och yrkesverksamma inom socialtjänst och polis framkommer en tydlig bild av att vi inte kan lösa kriminalitet enbart med repressiva åtgärder. Det krävs mer för att vi på allvar ska kunna säga att vi använder samhällets gemensamma resurser ansvarsfullt och på ett sätt som kommer leda till varaktiga förändringar. I Vänsterpartiets Sverige är det förebyggande åtgärder genom sociala insatser som dominerar dagordningen.

Det finns flera problem i dagens samhälle som påverkar förutsättningarna för jämlika villkor för barn och unga. Sedan 1980-talet har ojämlikheten kontinuerligt ökat i Sverige. Fattigdom och ojämlika levnadsvillkor bidrar till segregation och påverkar barn och unga som växer upp i utsatta områden. Hälsan i dessa områden är betydligt sämre och påverkar skillnader i livslängd, och arbetslösheten är generellt högre. I vissa skolor uppvisas resultat där knappt hälften av pojkarna når fullständiga betyg efter grundskolan. Barn löper en ökad risk att utsättas för våld i familjen. Vi vet vilka risker som kan leda till utanförskap och kriminalitet: avsaknad av vuxenstöd och -närvaro, en dysfunktionell familjesituation, våld i familjen, fattigdom, en icke-fungerande skolgång, bristande grupptillhörighet, att växa upp och bo i socioekonomiskt utsatta bostadsområden och brist på goda relationer.

För att kunna mota utanförskap, våld och sociala problem, som riskerar att leda till kriminalitet och nyrekrytering, behöver bl.a. socialtjänsten reformeras, tillsammans med att samverkan mellan de verksamheter som har kontakt med barn måste öka. Det går inte bara att reformera polis och rättsväsende utan att även socialtjänst, förskola, skola, andra myndigheter och civilsamhälle ges förutsättningar att möta behoven tidigt.

Vänsterpartiet anser att regeringen redan borde ha gått vidare med många av de förslag som tidigare lagts fram och utvecklat dem mer aktivt. En hel del har gjorts inom området och flera utredningar har tillsatts, men det behövs ökad tydlighet i vad som faktiskt behöver göras i dagsläget, inte om flera år. Vi har redan kunskapen om vilka framgångsfaktorerna är. I likhet med de punktsprogram som presenterades för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor samt med förslag på åtgärder mot gängkriminaliteten, skulle det även behövas ett särskilt program för förebyggande sociala åtgärder och insatser.

Regeringen bör ta fram ett punktsprogram för förebyggande sociala åtgärder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Förebyggande insatser för att minska placeringar

Socialtjänstens barn- och ungdomsvård utgör en stor del av kommunernas individ- och familjeomsorg. Samtidigt är situationen ansträngd och de ekonomiska resurserna små. Vänsterpartiet anser att socialtjänsten ska ha de resurser som krävs för att fullgöra sina skyldigheter, både beträffande att genomföra utredningar och att följa upp insatser och framför allt placeringar och sist men inte minst ha tid att etablera kontakt och prata med barn och unga. I dag läggs allt mindre tid på samtal och allt mer på myndighetsutövning och kontroll. I rapporten *Barnets och ungdomens reform – Förslag för en hållbar framtid*⁴ konstateras att en socialsekreterare i snitt spenderar två procent av sin arbetstid på direkta samtal med barn som ärendet rör. Barnen får alltför ofta inte den tid som är nödvändig för att skapa en relation med sin socialsekreterare. Det är alarmerande. Socialtjänsten ska vara tillgänglig och välkomnande för barn, unga och deras föräldrar, och insatser ska om möjligt utformas tillsammans med familjen och med barnets bästa i fokus. Det är viktigt att socialtjänsten arbetar offensivt och med kompensatoriska åtgärder för att på det viset ge alla barn och unga chans till jämlika livsvillkor.

För Vänsterpartiet har frågor som rör placerade barn och unga varit angelägna under lång tid. Vi har upprepade gånger lyft frågan om övergrepp och missförhållanden på Sis-institutioner och speciellt för unga flickor som varit, och fortfarande är, särskilt utsatta och framfört vikten av att barn och unga som är placerade enligt LVU ska ses som rättighetsbärare. En förändring av LVU-lagstiftningen i den bemärkelsen skulle bättre tillgodose barn och ungas rättigheter, skydd, vård, omsorg och det stöd de har behov av och rätt till.

Enligt Socialstyrelsen är placerade barn och unga med neuropsykiatriska diagnoser överrepresenterade. Enligt en studie som riksförbundet Attention genomförde 2020 uppskattar socialsekreterare att ca hälften, eller fler, av deras klienter kan ha en NPF-diagnos. Dock uppgav endast var tredje socialsekreterare att de hade utbildning

⁴ Grefve, C. (2017) *Barnets och ungdomens reform: förslag för en hållbar framtid – slutrapport från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården*. Stockholm: Regeringskansliet, Socialdepartementet.

inom området och över 80 procent svarade att de inte blivit erbjudna någon utbildning alls.⁵ Att kunskapsläget behöver förbättras visas även i en rapport av Socialstyrelsen, där det framgår att det för närvarande saknas nationella riktlinjer för vård och stöd vid neuropsykiatriska funktionsnedsättningar bland barn och unga.⁶ Vidare har Attention även tydliggjort (2021) att samhället ofta brister i sin omsorg. En rapport från organisationen, som bygger på dialog med barn och unga själva, visar att när verksamheter har ett genomtänkt och anpassat arbetssätt och när personal har kunskap om NPF-diagnoser så gör det stor skillnad.⁷ På grund av överrepresentationen av unga med NPF-diagnoser bland placerade barn och unga är det extra viktigt att yrkesverksamma som möter målgruppen har kunskap som ger förståelse och ett individanpassat bemötande och bättre insatser. Detta är nödvändigt och i många fall avgörande för att placerade barn och unga och deras föräldrar ska kunna vara delaktiga i behandlingsinsatser och åtgärder. Särskilt viktigt är detta utifrån att de bedömningar som görs av socialtjänsten ligger till grund för beslut om LVU. Vid bristande kunskap om t.ex. NPF-diagnoser, men även inom andra områden som rör barns olika behov, kan det finnas en risk att barn och unga tvångsomhändertas på felaktiga grunder.

I Sverige finns en historia av att ha haft en politik där barn till socialt utsatta föräldrar kunde omhändertas. Det kunde t.ex. handla om ensamstående kvinnor som inte bedömdes kunna ta hand om sina barn. Samhället kan dock inte möta en ökad social utslagning med mer tvångslagstiftning. Det är angeläget att inte glömma bort det förebyggande arbetet med att stärka föräldrars förmåga att ta hand om sina barn och även vikten av barns möjligheter att växa upp i sin familj. Bland annat artiklarna 8, 9 och 18 i barnkonventionen handlar om detta. LVU är en skyddslagstiftning som måste fungera, men det finns en risk att ökad segregation och social utsatthet leder till att fler barn behöver skydd.

I uppdraget till utredningen Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag⁸ har det ingått att de förslag som lämnas inte får innebära ökade kostnader för stat eller kommun, och utredningen har föreslagit att ha insatser utan krav på föregående biståndsbeslut. Vänsterpartiet menar att det finns självklara skäl att acceptera en kostnadsökning inom socialtjänstens område, även för förebyggande arbete – främst för att det behövs som sådant – men också eftersom det på sikt väntas leda till minskade utgifter. Vi vill utveckla det förebyggande arbetet för att tidigt fånga upp barn och unga, såsom t.ex. gruppverksamhet för barn och unga i familjer med beroende, psykisk ohälsa och våld, föräldrautbildningar, familjecentraler, hembesöksprogram m.m. Det finns även exempel på insatser som kan avlasta och kompensera för bristande föräldraförmåga såsom kontaktfamilj och helg- och familjekolloverksamhet och aktivt nätverksarbete i syfte att involvera fler trygga vuxna som stöd till barn, unga och deras föräldrar.

Regeringen bör förtydliga kommunernas uppdrag att utöka förebyggande insatser särskilt för att minska antalet placeringar av barn och unga. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

⁵ Attention (2020) *Familjeljyftet*.

⁶ Socialstyrelsen (2019) *Behov av nationella kunskapsstöd inom området neuropsykiatriska funktionsnedsättningar*.

⁷ Attention (2021) *Var ska jag hamna? – Röster från placerade barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar*.

⁸ SOU 2020:47 *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*.

6 Normkritiskt arbete

I dag finns goda exempel på arbetsmodeller som i första hand är riktade mot flera olika verksamheter på kommunal nivå i syfte att förändra normer och värderingar. En kommun fri från våld är t.ex. en socioekologisk modell som finns i flera kommuner och som identifierar risker på olika nivåer och tar fram förslag på förebyggande åtgärder. Hela kommunen och dess verksamheter involveras för att det förebyggande arbetet ska ha så stort genomslag som möjligt. Kulturer av att inte säga ifrån när det sker ett övergrepp eller en kränkning innebär ökad risk för utveckling av våld. Det är känt att utsatthet för våld i unga år och acceptans av våld är riskfaktorer för att både bli våldsutsatt och våldsutövare men att såväl kamrat- som familjerelationer kan utgöra ett skydd mot detta. Det är därför viktigt att så många som möjligt nås av ett normkritiskt arbete och får verktyg att våga agera emot våld. Ett sådant genomgripande arbete ska även utgå från att traditionella könsnormer ökar risken för våld. Förändring behöver ske inom flera arenor såsom på arbetsplatser, i idrottsföreningar och i bostadsområden.

Regeringen bör ta initiativ till implementering av modellen En kommun fri från våld, eller liknande modeller som syftar till att förändra destruktiva normer och värderingar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Genusförändrande ansatser har visat sig ha effekt för förändring av attityder och beteenden, särskilt vid en bred ansats som vänder sig till hela samhället. Vidare har insatser som vänder sig till pojkar och män som grupp visat sig vara mer effektiva än utbildningsinsatser som enbart adresserar flickor och kvinnor, utifrån att män är primära våldsutövare. Våldsförebyggande arbete med pojkar och män, som har fokus på att förändra normer kring manlighet som understödjer våld och som möjliggör en positiv plats för män i arbetet mot våld, har alltså visat sig vara framgångsrikt. I Istanbulkonventionen lyfts särskilt det förebyggande arbetet genom att ”parterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att främja förändringar i kvinnors och mäns sociala och kulturella beteendemönster i syfte att utrota fördomar, sedvänjor, traditioner och all annan praxis som utgår från föreställningen om kvinnors underordning eller från stereotypa roller för kvinnor och män”. För att nå det övergripande jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv behöver det våldsförebyggande arbetet prioriteras, enligt Jämställdhetsmyndigheten.

Vänsterpartiet har en politik både för ökad jämställdhet och för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och pojkars våld mot flickor. Vi vill därför särskilt framhålla vikten av ett sådant genomgripande arbete i hela samhället.

Regeringen bör ge kommunerna i uppdrag att utveckla förebyggande insatser inom förskolor, skolor, fritidsverksamheter och inom idrottsrörelsen för ett aktivt normkritiskt arbete mot våld. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Stärkt samverkan mellan socialtjänst och skola

Skolan har en avgörande betydelse för alla barns framtid och det gäller i högsta grad även placerade barn. Låg utbildningsnivå ökar risken för ohälsa, missbruk, kriminalitet och självmord. För Vänsterpartiet är barn och ungas rätt till en sammanhållen skolgång en fråga om jämlikhet. Alla bör, trots olika förutsättningar, ges samma möjlighet att klara av sin skolgång. Barnperspektivet och barnets rättigheter ska alltid beaktas och

särskilt viktiga delar i barnkonventionen att förhålla sig till är artikel 28 om barnets rätt till utbildning och artikel 29 om utbildningens syfte.

Organisatoriska ramar för socialtjänst och skola kan bidra till att elever som har behov av intensivt och samordnat stöd ofta hamnar mellan stolarna och bollar runt mellan olika stödinstitutioner. En lösning som prövas inom vissa kommuner är att ha s.k. skolsocionomer i olika former. Det efterfrågas även på många håll en modell för ytterligare ökad samverkan, inom vilken tvärprofessionella team kan vara en modell att utveckla vidare. Ett team skulle kunna bestå av exempelvis specialpedagoger, familjebehandlare/socionomer och ha som uppdrag att eleven ska öka sitt deltagande i undervisningen och nå kunskapsmålen men även att elevens och hela familjens psykiska och fysiska mående ska förbättras. Ett sådant team bör ha som gemensam målsättning, oavsett verksamhetstillhörighet, att eleven och dennes familj ska kunna ges ett intensivt, vardagsnära och flexibelt stöd. Önskade effekter av ett sådant arbetssätt kan vara att både skola och socialtjänst kommer få bättre kunskap om varandras organisationer och att eleverna får det stöd och den hjälp de behöver för att klara skolan, men också på längre sikt genom bättre hälsa och framtidsutsikter för eleverna. I förlängningen skulle detta även leda till samhällsvinster då de ekonomiska effekterna blir att eleverna och deras familjer får ett minskat behov av stödinsatser från både skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård. Det finns också mer långsiktiga ekonomiska effekter i form av positiv påverkan på samhällsekonomin med anledning av etablering på arbetsmarknaden. Exempelvis har nationalekonomen Ingvar Nilsson sedan lång tid tillbaka kunnat påvisa att utanförskap är förknippat med stora kostnader och att vägen till utanförskap ofta sker via misslyckande i skolan, något som numera framhålls av många forskare och yrkesverksamma. De samhällsekonomiska kostnader som följer när barns och ungas problem eskalerar över tid kan antas, utifrån de beräkningar som gjorts, bli väldigt höga.

Samtidigt är inte Vänsterpartiets främsta skäl att gå fram med en progressiv socialpolitik att blidka en abstrakt ekonomi – det mest betydelsefulla är att barn och unga får växa upp i trygghet, gemenskap och jämlikhet, präglad av goda framtidsutsikter. Det finns därmed många förtjänster med insatser som handlar om att stödja elever med skolproblem att klara av skolan. Ett lyckat exempel kan tas från Hammarkullen i Göteborg där socialtjänsten och skolan har tagit gemensamt initiativ till föräldragrupper. Socialtjänstens resursenhet besöker skolan för att det är en plats som inte ses som hotfull, där föräldragrupper hålls med elevhälsa under fritidshemstid, vilket gör att barnen är på fritids när föräldrarna går på kurs. Sådana typer av samverkansteam kan ge goda resultat för barn, där flera resurser som också känner barnen gemensamt går ihop för barnets bästa, samtidigt som det får förtroendebyggande effekter med och för föräldrar.

Regeringen bör ge kommunerna i uppdrag att inrätta skolsociala samverkansteam med socialpedagoger och socionomer/familjebehandlare vid samtliga skolor i socialt utsatta områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Ökad tillgänglighet och tillit

Det finns behov av en mer modern socialtjänst, och socialarbetare behöver frigöras från den ökade administration som kommit att krävas de senaste åren. De bör i stället få möjlighet att i högre grad fokusera på uppsökande arbete och att motivera familjer att

våga ta emot stöd. Erfarenheten inom socialtjänsten visar att många av de barn och unga som själva utvecklar ett negativt och antisocialt beteende tidigare har bevittnat eller utsatts för våld i hemmet. Inte sällan har dessa barn och unga varit föremål för utredning inom socialtjänsten tidigt, med anledning av anmälan om barnmisshandel och/eller mäns våld mot mamman eller en kvinna i barnets närhet. Inom ramen för en s.k. första linjens socialtjänst skulle fokus kunna vara på lokalt utformat och lättillgängligt stöd. Samtidigt finns en del barn och unga som utöver kontakt med socialtjänsten behöver samordnat stöd från skola, barn- och ungdomspsykiatri och andra instanser. Utbudet av insatser behöver därför anpassas för att möta behoven, och adekvat stöd ska fortfarande kunna ges till dem med mer omfattande behov. I dag har inte socialtjänsten laglig grund att erbjuda ett individanpassat och lättillgängligt stöd utan att först inleda en utredning och sedan fatta ett myndighetsbeslut om insats. Familjer måste dock våga och ges möjlighet att söka hjälp i tid, inte vänta tills de blir anmälda. Även polisen har uttalat sig upprepade gånger om att förebyggande arbete, för att förhindra att barn och unga hamnar i destruktiva miljöer, måste ses som den långsiktiga lösningen. Om regeringen menar allvar med att det är viktigt med förebyggande insatser bör det satsas just på dessa i ett bredare perspektiv. Risken för utveckling av allvarliga problem och normbrytande beteende minskar ju tidigare det kan stävjas, dvs. hur snart hjälp och stöd kan ges. Enligt barn som uttalar sig är det viktigt att ha föräldrar eller andra vuxna som finns till hands.⁹ För att föräldrar ska kunna delta i insatser som socialtjänsten erbjuder krävs att de har tid och möjlighet. Om de riskerar att förlora sina (ofta osäkra) anställningar och därmed får svårt att betala en (ofta oskälig) hyra och då kanske riskera bostadslöshet, genom att behöva vara borta från sina arbeten, blir tyvärr valet enkelt. Försörjningen måste alltid gå före.

Enligt Vänsterpartiet är det här stödet ska sättas in, dvs. till föräldrarna i ett tidigt skede medan barnen är små, i syfte att bryta destruktiva mönster. Utbudet av stödinsatser måste även utformas så att det utgår från familjers behov och situation. Det är dessutom viktigt att socialtjänsten får en minskad mängd administrativa uppgifter så att verksamheten kan utformas på ett mer öppet och lättillgängligt sätt.

Regeringen bör uppdraga åt kommunerna att öka tillgängligheten med en första linjens socialtjänst och ett utbud som möter familjers behov, i syfte att tidigt motverka risken för en negativ utveckling. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Att stödet är lättillgängligt kan även bidra till ökad tillit till myndigheter, särskilt för människor i utsatta områden. Tillitsbristen behöver byggas ”underifrån” i första hand. Att öka möjligheten för familjer att söka stöd och hjälp utan utredning och behovsbedömning är en väg att gå eftersom så snart en orosanmälan görs får socialtjänsten redan från början problem med tilliten. I den mån människor på frivillig väg söker hjälp ökar chansen för att stödinsatser ska ha god effekt. Ju mer motiverade människor är till att ta emot hjälp, desto större möjlighet till gott resultat. Saklig information om socialtjänstens arbete behöver nå ut. Det är därför viktigt att fortsätta med det arbete som myndigheterna redan gjort och gör i form av informationsinsatser, men även informera och arbeta uppsökande mer på bred front. Information kan med fördel ges via skolan och fritidsaktiviteter, samt genom att erbjuda föräldrautbildning tidigt hos BVC eller öppna förskolan. Socialtjänsten behöver även samverka med aktörer lokalt för att kunna

⁹ Bris (2022) *Barns rättigheter i skottlinjen – Om gängkriminalitet och barns uppväxtvillkor*.

finnas nära och erbjuda stöd som familjerna också kan se och uppleva att de har nytta av.

Regeringen bör ge i uppdrag till kommunerna att arbeta mer aktivt för att öka familjers tillit till socialtjänsten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare bör regeringen uppdra åt socialtjänsten att utforma stöd lokalt i syfte att främja samverkan med andra som t.ex. förskola, skola och föreningsliv. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Som tidigare beskrivet är risken stor att barn och unga som utsätts för våld utvecklar normbrytande beteende. Våld mot barn för bl.a. med sig negativa psykiska och emotionella konsekvenser, såsom känslor av övergivenhet och osäkerhet, anknytningssvårigheter, traumatisering, oro och svag självkänsla. Barn kan även utveckla psykisk ohälsa i form av depression och ångest, självmordsförsök eller ett skadligt beteende p.g.a. våld. Konsekvenskedjan kan sedan fortsättas. Psykisk ohälsa innebär en ökad risk för annan utsatthet, såsom svårigheter i skolan eller med sociala relationer. Skolmisslyckande och skolavhopp riskerar i sin tur att medföra försämrade framtidsutsikter och försämrade möjligheter på arbetsmarknaden. Detta och mycket mer tas upp i utredningen *En uppväxt fri från våld*¹⁰ som genom fem mål föreslår hur (1) våld mot barn ska förebyggas, (2) barns våldsutsatthet ska upptäckas, (3) barn ska få det skydd och stöd samt den behandling de har rätt till, (4) barns rättigheter i brottmålsprocessen ska tillgodoses och (5) kunskaps- och metodutvecklingen ska stärkas.

Vänsterpartiet ser stora fördelar med många av utredningens förslag och menar att barns och ungas frihet från våld är en avgörande del inom det förebyggande arbetet. Det är viktigt att den strategin som utredningen framför, genom de fem olika områdena, införs systematiskt.

Regeringen bör återkomma med förslag utifrån SOU 2022:70. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Handlingsplan mot barnfattigdom

Ett ekonomiskt jämlikt samhälle skapar bättre chanser och valmöjligheter för alla barn. Klyftorna mellan barn till fattiga föräldrar och barn till rika föräldrar ökar. Att leva i fattigdom har en mängd negativa konsekvenser för barn och det är väl belagt att en fattig barndom ökar risken för social utsatthet senare i livet. Sannolikheten att själv hamna i de lägre inkomstskikten ökar ju lägre inkomster ens föräldrar hade under uppväxten. Det finns tydliga kopplingar mellan fattigdom i barndomen och utbildningsresultat, etablering på arbetsmarknaden, hälsa och trygghet i det egna bostadsområdet.

Enligt Rädda Barnen lever ca 200 000 barn i ekonomisk utsatthet i Sverige i dag.¹¹ För att minska antalet krävs det en ekonomisk politik som minskar klyftorna i samhället. Det krävs satsningar på fler jobb, rätt till arbete på heltid, bättre arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring och rätt till barnomsorg på obekvämt arbetstid. Men det krävs även riktade politiska satsningar som utgår ifrån ett barnrättsperspektiv. Det innebär inte minst att ta barns egna röster på allvar. Bris har även märkt en förändring sedan hösten

¹⁰ SOU 2022:70 *En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn*.

¹¹ Rädda Barnen (2021) *Barnfattigdom i Sverige*.

2022 i hur barn pratar om ekonomisk oro och utsatthet när de kontaktar organisationens nationella stöddlinje. Barn oroar sig för el- och matpriser och berättar om hur de märker av att föräldrarna bråkar mer om familjens ekonomi. Innan sommaren 2023 har barn även berättat om att de känner oro inför sommarlovet eftersom deras familj inte har råd att göra saker på sommaren.¹²

I syfte att minska de ekonomiska klyftorna mellan barn i samhället och de negativa konsekvenser som ekonomisk utsatthet leder till anser Vänsterpartiet att en nationell handlingsplan mot barnfattigdom ska utarbetas. En sådan ska innehålla kort- och långsiktiga barnkonsekvensanalyser av hur ekonomisk ojämlikhet påverkar barnfamiljer och särskilt utsatta grupper av barn. Här och nu behövs förslag på riktade insatser för att minska påfrestningar hos familjer som lever med ekonomiskt små marginaler, samtidigt som förslag på längre sikt behöver fokusera på hur de ekonomiska klyftorna ska minska. Vänsterpartiets politik för att stärka utsatta hushålls ekonomi beskrivs närmare i motionen En starkare ekonomisk familjepolitik (2023/24:V245), och i vår budgetmotion för 2024 (2023/24:V700) återfinns ytterligare satsningar för att utjämna klyftorna i samhället.

Regeringen bör utarbeta en nationell handlingsplan mot barnfattigdom. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Isabell Mixter (V)

Maj Karlsson (V)

Ida Gabrielsson (V)

Tony Haddou (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

¹² bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/barns-oro-infor-sommaren--ensamhet-angest-och-ekonomisk-utsatthet/.